

Maja Šubic

ZBOGOM IN HVALA ZA VSE RIBE*

18. 10.–16. 11. 2024

artKIT

Tokrat predstavljamo umetnico, ki je ena redkih slikark ne samo pri nas, ampak tudi v Evropi, ki se ukvarjajo s tradicionalno fresko, historično zvrstjo stenskega slikarstva, ki je bila še posebej značilna v umetnosti Škofje Loke z okolico v srednjem veku. Maja Šubic to staro tehniko izmojstri s samosvojim avtorskim načinom in jo z izjemnim likovnim občutkom postavi v sodobne okoliščine. Medtem ko njene poslikave v Poljanah in Škofji Loki, kjer živi in dela, zaljšajo številne objekte kulturne dediščine, jih tokrat v galerijo prinaša ustvarjene na kamnu lehnjaku, ki je bil odpadni material pri prenavljanju Kongresnega centra Brdo pri Kranju pa tudi z drugih lokacij.

Freske so stara tehnika. Uporabljati so jo začeli v antiki, največji razmah pa je doživela v renesansi, ko so nastale najpopularnejše mojstrovine v tovrstni umetnosti. Kot prva med njimi slovi okoli leta 1305 dokončana **Giottova*** *Kapela Scrovegni* (ital. *Cappella degli Scrovegni*) v Padovi. **Leonardova*** *Zadnja večerja* (ital. *Il Cenacolo ali L'Ultima Cena*), datirana v leta 1495–1498, je ena najbolj prepoznavnih slik sveta in je ključnega pomena pri začetku prehoda v visoko renesanso. Tretja je **Michelangelova*** *Sikstinska kapela* (ital. *Cappella Sistina*) v Vatikanu, sprva poznana kot *Velika kapela* (ital. *Cappella Magna*), nato pa poimenovana po papežu Sikstu IV., ki jo je dal zgraditi med letoma 1473 in 1481, pa zaradi fresk že 500 let velja za eno ne samo največjih umetnin na svetu, ampak tudi za enega največjih dosežkov civilizacije. **Michelangelo Buonarroti** (1475–1564) jih je ustvarjal v dveh zamahih: najprej je med letoma 1508 in 1512 poslikal dih jemajoči strop kapele in med letoma 1535 in 1541 je naslikal še *Poslednjo sodbo*.

Pri nas je verjetno najbolj znana freska *Mrtvaški ples* v cerkvi *Svete Trojice* v Hrastovljah, ki jo je naslikal in leta 1490 končal Janez iz Kastva. V primerjavi z italijanskimi mojstri so freske pri nas slikali potujoči slikarji, ki so v tistem času vandrili od škofije do škofije in od cerkve do cerkve in slikali. Enaki motivi, sicer naslikani drugače, in isti avtorji se namreč pojavljajo še v drugih cerkvah.

V 20. stol. je slikar, grafik in kipar **Tone Kralj** (1900–1975) poslikal številne stare cerkve z aktualnimi motivi. Umetnik, ki slovi po samosvojem slikarskem stilu, zanj značilnem monumentalnem realizmu, je kot velik primorski domoljub v motiviko svojih slik spretno vpletal odpor do fašizma in k slikanju cerkva predvsem na Primorskem oziroma v mejnem pasu na Goriškem in Krasu, zato so ga vabili številni zavedni duhovniki. Kot njegove slike tudi veliko cerkvenih fresk, ki so nastajale predvsem v času druge svetovne vojne, upodablja fašiste kot zveri, Mussolinija pa kot hudiča. Najbolj znane iz tega obdobja so *Rapallo*, *Bičanje sv. Vida*, *Angelska gora 1942*, *nadangela Mihaela*, odetega v barve slovenske trobojnice, ki prebada troglavega zmaja nadangela s simboli Italije, Nemčije in Japonske. (Zgodovinar **Egon Pelikan** je v knjigi *Tone Kralj in prostor meje* te cerkve popisal in freske dokumentiral.)

Freska (ital. *affresco*) je izjemno zahtevna tehnika poslikave stenske slike, ki se izvaja na sveže položen ali moker apneni omet in ne dovoli popravkov. Voda se uporablja kot sredstvo za spajanje suhega prahu pigmenta z ometom, z osušitvijo ometa pa slika postane sestavni del

Maja Šubic
ZBOGOM IN HVALA ZA VSE RIBE*
18. 10.–16. 11. 2024

artKIT, Glavni trg 14, Maribor
Odpiralni čas: od torika do petka od 15. do 19. ure, v soboto od 10. do 13. ure

stene. Beseda *affresco* izhaja iz italijanskega pridevnika *fresco*, ki pomeni 'sveže' in je zato lahko v nasprotju s tehnikami poslikave *fresco-secco* ali *secco*, ki se nanašajo na posušen omet za dopolnitev slikanja v freski. Težko jih ustvariti tudi zaradi roka, ki je povezan s sušenjem ometa. Na splošno se za plast ometa zahteva od deset do dvanajst ur, da se posuši; v idealnem primeru se lahko začne slikati po eni uri in nadaljuje do dve uri pred časom sušenja – kar da od sedem do devet ur delovnega časa. Ko se površina posuši, ne morete več delati, nepobarvan omet pa je treba odstraniti z orodjem, preden se slikanje naslednji dan znova začne. Če so bile storjene napake, bo morda treba odstraniti celoten omet za to območje – ali pa jo pozneje popraviti *al secco*. Nepogrešljiv sestavni del tega procesa je karbonizacija apna, ki fiksira barvo v ometu, kar zagotavlja trajnost freske prihodnjim generacijam.

Četudi je freska natančno definirana tehnika iz določenih časovnih obdobij, lahko veselje do slikanja po stenah in stropovih datiramo v začetke človeške civilizacije, kulture in umetnosti – v čas pred iznajdbo ometa, v paleolitik, ko so nastajale *jamske poslikave*. Pogosto se jim reče tudi *stenske poslikave*, saj so ostanke slik našli tudi na previsnih stenah in skalah oziroma zunaj jam. Zaradi vremenskih vplivov pa se večina teh slik ni ohranila. Slike v jamah so se ohranile, ker so bile pogosto zasute in zato zaščitene pred večjimi spremembami vlage in temperatur. Najzgodnejša tovrstna umetnost v Evropi sega v aurignaciensko obdobje pred približno 40.000 leti in je v jami *El Castillo* v Kantabriji v Španiji. Očitno je umetnost zakoreninjena globoko v človeškem genomu.

Čeprav se dela Maje Šubic naslanjajo na srednjeveško umetnost, predvsem *Bestiarije*, ki jih proučuje pri študiju za doktorsko disertacijo, so motivi na njih brezčasni, posvetni in (psevdo) sakralni, mitološki in vsakdanji, a predvsem so živalski in manj človeški. Podobe, vzete iz konteksta, dobijo nov pomen in zaživijo samostojno zgodbo, ko te prenosne freske sestavi v enovito prostorsko postavitev, ki nas navda tudi z občutkom sakralnega in nas sočasno postavi v preteklost, hkrati pa nas profanost podobe in izjemnost upodobitve pustijo v nekem medprostoru. Ne v vicah, ampak odprtih ust. Živimo.

Tehniko freske uporablja v kontekstu sodobnih slikarskih praks. Obravnava zlasti teme s področja naravoslovja in jih postavlja v razmerje z aktualnostjo. Njene razstave so dejansko prostorske namestitve, ko razvrsti prenosne freske, posebno obliko, ki jo je razvila, in delujejo kot samostojni, mobilni objekti, s katerimi gradi unikatne in pretanjene prostorske postavitve in jih sestavi v prefinjeno enovit ambient, v svojevrstno izvenčasno komoro, v katero nas povabi, da pričnemo s potovanjem. Intimno.

Umetnično lotevanje s freskami, njeni natančno izbrani motivi z vrhunskimi potezami žarčijo elementarno likovnost, žarijo v zanjo značilno živahni barvni paleti in odzvanjajo v prefinjenih potezah, ki se iz risbe zlivajo v sliko in obratno, se dobesedno kopajo v lastni, notranji svetlobi in se v tej zelo podrobno definirani tehniki poigravajo z nami. Ples barv in svetlob. Lebdimo. Prebudi nam praspomine, po katerih se pomikamo odprtih oči, dokler se ne zavemo, da smo tukaj in zdaj. Živimo. Takrat nas prešine, da je Maja Šubic intergalaktična mojstrica potovanja skozi prostor-čas v dimenzijah naših podzavesti po vesoljih zavedanja brezčasnosti umetnosti.

— Peter Tomaž Dobrila

BIOGRAFIJA

Rojena je bila 28. avgusta 1965 v Kranju. Študirala je slikarstvo na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani, kjer je leta 1990 diplomirala pri prof. Emeriku Bernardu. Po končani akademiji se je začela intenzivneje ukvarjati s freskoslikarstvom. Te tehnike ne uporablja le za slikanje na zidove arhitekturnih objektov, ampak svež omet nanaša tudi na različne prenosne nosilce – kamnino lehnjak ali keramiko. Njena velika strast sta narava ter prebiranje naravoslovne in potopisne literature. Dolgo je bila glavna tema njenega ustvarjanja družina Darwin, predvsem dnevnik Charlesa Darwina *Potovanje na ladji Beagle*, ki ga skozi številne projekte upodablja v različnih slikarskih tehnikah (freska, akril, akvarel in prek akvarelne ilustracije tudi animirani film). V njegovem rojstnem mestu Shrewsbury je šola, ki jo je Darwin obiskoval, dvestoto obletnico njegovega rojstva proslavila prav z njeno fresko.

V zadnjem času Maja Šubic proučuje antično in srednjeveško naravoslovje, ki ga interpretira v tehniki fresko na kamnini lehnjak.

Ukvarja se tudi s knjižno ilustracijo. Ilustrirala je več samostojnih knjižnih izdaj, redno objavlja v slovenskih otroških in mladinskih revijah, kot scenaristka in ilustratorka pa sodeluje tudi pri animiranem filmu.

Samostojno je razstavljala v Sloveniji in drugih evropskih državah, njena dela pa hranijo številne zasebne in državne zbirke.

Kot samostojna ustvarjalka živi in dela v Škofji Loki in Poljanah..

* *Naslov je sposojen iz prevoda četrtega dela Štoparskega vodnika po Galaksiji Douglasa Adamsa: Zbogom in hvala za vse ribe prevajalca Alojza Kodreta (Založba Pivec, 2015).*

* **Giotto di Bondone**, italijanski slikar in arhitekt, od 1267 ali 1276 (Vespignano, Italija) do 8. januarja 1337 (Firence, Italija).

* **Leonardo da Vinci**, italijanski renesančni arhitekt, izumitelj, znanstvenik, inženir, kipar in slikar, od 15. aprila 1452 (Vinci, Toskana, Italija) do 2. maja 1519 (Cloux, Francija).

* **Michelangelo** (polno ime **Michelangelo di Lodovico Buonarroti Simoni**), italijanski kipar, arhitekt, slikar in pesnik, od 6. marca 1475 (Caprese, Toskana, Italija) do 18. februarja 1564 (Rim, Italija).